

3.2.1. TUDOMÁNY, TECHNIKA, PÉNZ

Se vége, se hossza a siránkozásnak, hová juttatta a technikai civilizáció máris a Földet, s hová juttatja még ezután. Tényleg: kimerült bányák, mezők; letarolt, megmérgezett erdők; ezerszám kipusztult növény- és állatfajok, roncsstemetők maradnak utána, ahol csak megjelenik; még a folyók is szennyecatornákká válnak, elapadnak; még a légkör is elszennyeződik, a klíma is megváltozik; maga a sugárvédelmünket biztosító ózonpajzs is kilyukad!

Nem is beszélve az emberi következményekről. A technikai civilizáció uniformizálja az embert, megfosztja személyiségétől,

kultúrájától, közönséges termelő és fogyasztó gépezetté, tömeggé, eszközzé, úgyszólván természévé teszi.

A technikai szemlélet *tárgynak*, meghódítandó, felhasználandó, kihasználható közegnek tekinti a természetet (és benne az embert), s tényleg irgalmatlanul kitermeli, kizsákmányolja, kizsarolja, úgyhogy lakható otthonból lassan már kopasz tekévé gyalulja földi környezetünket.*

Mindez igaz.

A technikai civilizáció, amely evolutív, tehát halmozódik, magát a bioszférát dönti veszélybe, úgyszólván megfosztja „jövőjétől” (fennmaradása lehetőségétől) az élővilágot és benne az emberi fajt. A technika az a nagy átok, amelyet a tudattal rendelkező lény, az információt akkumuláló lény, a homo sapiens és faber szabadított a világra. Ezért nem nevezném soha a technikai civilizáció fejlődését (és expanzióját) társadalmi haladásnak.

Ismétlem: mindez igaz.

Csak azokkal nem értek egyet, akik a fent vázolt apokaliptikus folyamatért végső soron a tudományt, magát az objektív tudományos gondolkodást teszik felelőssé.

Mert a technika tényleg a tudomány következménye, annak gyakorlati alkalmazása; fejlődése mindig és egyre inkább a tudományos fejlődéshez kötött. Kezdetben talán nem így volt. A tüzet, a kereket, legfontosabb találmányainkat nem tudományos megfontolás alapján fedezte fel a hajdani ember. De a vegyipar, a kohóipar, a gépipar, a hadiipar, sőt atomipar ma már szigorúan az alapkutatáshoz kötődik.

Csakhog: felelős-e a tudomány a technika pusztításaiért?

Színigaz, mondom, hogy a tudományos fejlődés nélkül mindez nem mehetett volna végbe, a technika átkaiért azonban mégsem a tudomány felelős. A tudomány: a világ tényleges összefüggéseinek objektív megismerése. A tudomány természeti törvényeket tár fel; feltárja, hogyan működnek ezek a törvények különböző anorganikus vagy organikus (funkcionális) struktúrákban, hogyan épülnek fel és bomlanak le a komplex struktúrák. A tudó-

* A fejlett országok úgy védekeznek ez ellen, hogy a fejletlenekbe helyezik át nehéziparukat – amivel csak tovább terjesztik a bajt.

mány eredményei: érvényes, helyes, igazságértékű ítéletek. A tudomány terméke tehát maga az igazság; a mindig továbbépíthető, de addig is érvényes igazság (amelynek érvényét esetleg épp a technika igazolja). Márpedig az igazság, mint tudjuk, abszolút érték. Nemcsak kulturális, hanem *biológiai* érték – ez teszi lehetővé az emberi cselekvés adekvát megszervezését, miáltal az ember, a génállomány stabilitását. Az igazság – úgy is mondhatnám – az evolúció végső terméke, az alkalmazkodás leghatékonyabb eszköze, amely eddig előállt egyáltalán.

Az igazság tehát olyasvalami, amit mindig, minden körülmények között ki kell mondani, nyilvánosságra kell hozni. Az igazság eltitkolása merénylet az emberfaj ellen. Ahogy régebben írtam: „A légynek rengeteg apró pontszeme van, mindegyikkel a valóság egyetlen pontját látja. Minden ki nem mondott igazság: egy kiszúrt szem, egy homályos pont, egy téves tudati reflex lehetőségé.” Az a szó, hogy „emberiség”, merő absztrakció, annak nincs értelme, célja. De ha mi mégis ilyesmit akarnánk tulajdonítani neki, az nem lehetne más, mint épp az *igazság*.

A tudomány tehát csakis hivatásának tesz eleget (életfunkcióját teljesíti), amikor az igazságot mindig, minden körülmények között kimondja. Még akkor is, ha ezzel utat nyit a technikának például arra, hogy mérges gázokat, hidrogénbombát állítson elő.

Mert a hidrogénbombát nem a tudomány állítja elő.* Nem maga a tudomány hat oda, hogy eredményeit a technika bombákban, rakétákban, mérges gázokban realizálja. Ismétlem, nem a tudomány hat oda.

Hanem a hatalmi érdek.

Magát a nagyipart, a mindent elpusztító modern technikai civilizációt sem a tudomány állítja elő.

Hanem a hatalmi érdek.

A hatalomnak ugyanis csak egyik, mondhatni legszembeötlőbb, legdurvább válfaja a politikai hatalom.** Sokkal rejtettebb, de éppoly hatékony változata a gazdasági dominancia, maga a

* Legfeljebb felbérelt tudósok. Gyakran előfordul persze, hogy eleve technikai célból végeznek alapkutatót. Bér munka ez is.

** Azért mondom, hogy a legdurvább, mert a fegyveres erővel való rendelkezés jogának is nevezhető.

„gazdagság”, ahogy egyszerűsítve mondani szoktuk. „Ahogy a hatalom gazdagsággal jár, úgy jár a gazdagság hatalommal.” Ha az emberi társadalom eredendően hierarchikus szerkezetű, hát ebben a hierarchiában a gazdagság éppúgy előnyös (domináns) helyzetbe juttatja birtokosát, akár a sikerrel megvívott politikai harc.

A meggazdagodás, a minél nagyobb és egyre nagyobb gazdasági potencia tehát éppúgy a dominanciaharc eszköze, akár a politika. A társadalomban elszánt, soha nem szűnő versengés folyik a gazdasági hierarchiában elfoglalt pozíciókért. A pénzért, a pénzben kifejezhető hatalomért. Ez ma már odáig fajult, hogy mesterségesen kreál (a maga szükségletére) fogyasztói szükségleteket. És semmi más, éppen csak ez a *gazdasági dominanciaigény* generálja a technikai civilizáció állandó növekedését, hipertrófiáját, expanzióját.

A tudomány a gazdasági érdek közbejöttével változik technikává. A tudományos felismerések technikai „kihasználását”, „hasznosítását” a gazdasági érdek szervezi meg. A nagyipar ki-fejldése és elterjedése az egész világon, a földi élettér kimerülése, toxikálása eszerint végső fokon szintén a társadalmi dominanciaharcból, annak *gazdasági változatából* következik. Ez az a mechanizmus, amely modern társadalmunkat hovatovább afféle pénzért tülekvő személytelen hangyasereghez, méhkashoz, természetvárhoz teszi hasonlatossá, ahol persze minden „kurta” kizárólag magának „kapar”, de így gyarapítja (mellesleg) a társadalom egyenlőtlenül elosztott összvagyonát.

Nem a tudomány felelős tehát a világ mai állapotáért, hanem a gazdagsággal (is) elérhető hatalom. A technikát finanszírozó, szervező, kihasználó gazdasági-hatalmi érdek. A társadalmi dominancia pénzzel is kivívható formája (az ipar, az üzlet, a vállalkozás). Az a *dominanciaorientált attitűd* felelős érte, amely a tudomány igazságait gátlás és habozás nélkül technicizálja; áruvá vagy éppen fegyverré változtatja; katonai erővé vagy egyszerűen csak pénzzé teszi.

Senki semmilyen ürügyön ne rágalmazza tehát a tudományt. A technika pusztításaiért nem a tudomány, még csak nem is a technika, hanem a társadalom mindenkori szervező elve, a dominanciaelv felelős. A tudomány nem a Föld mai állapotáért, hanem csak az igazságért, mindenkor csakis a hamisítatlan és lehetőleg teljes igazságért felel. A többi nem az ő dolga.